

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

19 päivänä joulukuuta 2019*

Ennakkoratkaisupyyntö – Maakaasun sisämarkkinoita koskevat yhteiset säännöt – Direktiivi 2009/73/EY – 41 artiklan 11 kohta – Jakeluverkonhaltijalle asetettuja velvollisuuksia koskevien riita-asioiden ratkaiseminen – Riitojenratkaisuviranomaisten päätösten ajallinen vaikutus – Oikeusvarmuus – Perusteltu luottamus

Asiassa C-236/18,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Cour de cassation (ylin tuomioistuin, Ranska) on esittänyt 21.3.2018 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 29.3.2018, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

GRDF SA

vastaan

Eni Gas & Power France SA,

Direct énergie,

Commission de régulation de l'énergie ja

Procureur général près la Cour d'appel de Paris,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Arabadjiev sekä tuomarit T. von Danwitz ja C. Vajda (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: E. Tanchev,

kirjaaja: hallintovirkamies V. Giacobbo-Peyronnel,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 6.3.2019 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- GRDF SA, edustajinaan F. Boucard, H. Savoie ja D. Théophile, avocats,
- Eni Gas & Power France SA, edustajinaan J. Rousseau ja F. Prunet, avocats,
- Direct énergie, edustajinaan F. Molinié, O. Fréget ja L. Eskenazi, avocats,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

- Ranskan hallitus, asiamiehinään S. Horrenberger, D. Colas, A.-L. Desjonquères ja C. Mosser,
- Euroopan komissio, asiamiehinään O. Beynet ja Y. G. Marinova,

kuultuaan julkisasiamiehen 22.5.2019 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/55/EY kumoamisesta 13.7.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/73/EY (EUVL 2009, L 211, s. 94) ja erityisesti sen 41 artiklan 11 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä GRDF SA, joka on maakaasun jakeluverkonhaltija Ranskassa, ja toisaalta Eni Gas & Power France SA (jäljempänä Eni Gas) ja Direct énergie, jotka ovat maakaasun toimittajia, sekä Commission de régulation de l'énergie (energia-alan sääntelyviranomaisen, Ranska; jäljempänä CRE) ja cour d'appel de Paris'n (Pariisin ylioikeus, Ranska) syyttäjä ja joka koskee kaasunsiirtosopimuksia, joiden vaikutuksena on loppuasiakkaiden saatavia koskevan riskin sekä asiakashallinnasta vastaamisen vyöryttäminen kaasuntoimittajille.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 2003/55/EY

- 3 Maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 98/30/EY kumoamisesta 26.6.2003 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/55/EY (EUVL 2003, L 176, s. 57) 18 artiklan, jonka otsikko on ”Kolmannen osapuolen pääsy verkkoon”, 1 kohdassa säädettiin seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kolmansien osapuolten päästämiseksi siirto- ja jakeluverkkoihin ja nesteytetyn maakaasun käsittelylaitoksiin luodaan järjestelmä, jossa käytetään julkaistuja tariffeja, jota voidaan soveltaa kaikkiin vaatimukset täyttäviin asiakkaisiin, maakaasun toimittajat mukaan lukien, ja jota sovelletaan puolueettomasti ja harjoittamatta syrjintää verkon käyttäjien välillä. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 25 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sääntelyviranomaisen hyväksyy nämä tariffit tai niiden laskentamenetelmät ennen niiden voimaantuloa ja että tariffit ja, jos ainoastaan menetelmät hyväksytään, menetelmät julkaistaan ennen niiden voimaantuloa.”
- 4 Kyseisen direktiivin 33 artiklan 1 kohdan nojalla jäsenvaltioiden oli saatettava kyseisen direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 1.7.2004.

Direktiivi 2009/73

5 Direktiivin 2009/73 johdanto-osan 4, 6, 25, 30, 32 ja 40 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(4) Tällä hetkellä on kuitenkin olemassa esteitä maakaasun myynnille tasapuolisin ehdoin ja ilman syrjintää tai epäsuotuisampaa asemaa yhteisössä. Erityisesti syrjimätön pääsy verkkoihin sekä tehokkuudeltaan yhdenmukainen viranomaisvalvonta eivät ole vielä toteutuneet kaikissa jäsenvaltioissa.

--

(6) Jos verkkotoimintoja ei tehokkaasti eriytetä toimitus- ja tuotantotoiminnoista (tehokas eriyttäminen), on olemassa vaara, että syrjintää esiintyy sekä verkon toiminnassa että myös sen suhteen, minkälaisia kannustimia vertikaalisesti integroituneilla yrityksillä on tehdä riittäviä investointeja verkkoihinsa.

--

(25) Syrjimätön pääsy jakeluverkkoon on edellytys toimitusyhteyksien luomiselle asiakkaisiin vähittäismarkkinatasolla. Mahdollisuudet kolmannen osapuolen verkkoonpääsyyn ja investointeihin liittyvään syrjintään ovat kuitenkin jakelutasolla rajallisemmat kuin siirtotasolla, jolla verkon ylikuormitus ja tuotantoon liittyvien intressien vaikutukset ovat yleensä suuremmat kuin jakelutasolla. Lisäksi jakeluverkonhaltijoiden oikeudellisesta ja toiminnallisesta eriyttämisestä tuli direktiivin [2003/55] mukaisesti pakollista vasta 1 päivästä heinäkuuta 2007, ja sen vaikutukset maakaasun sisämarkkinoihin on vielä analysoitava. Nykyiset oikeudellista ja toiminnallista eriyttämistä koskevat säännöt voivat johtaa tehokkaaseen eriyttämiseen sillä edellytyksellä, että ne määritellään selkeämmin, pannaan asianmukaisesti täytäntöön ja täytäntöönpanoa valvotaan tarkasti. Tasapuolisten toimintaedellytysten luomiseksi vähittäismarkkinatasolla jakeluverkonhaltijoiden toimintaa olisi siis valvottava, jotta niitä estettäisiin hyödyntämästä vertikaalista integroitumistaan parantaakseen kilpailuasemaansa markkinoilla erityisesti suhteessa kotitalousasiakkaisiin ja pieniin muihin kuin kotitalousasiakkaisiin.

--

(30) Energia-alan sääntelyviranomaisten olisi voitava tehdä päätöksiä kaikista maakaasun sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan kannalta merkityksellisistä sääntelykysymyksistä, ja niiden tulisi olla täysin riippumattomia kaikista muista julkisista tai yksityisistä eduista. Tämä ei kuitenkaan estä muutoksenhakumahdollisuutta tuomioistuimessa kuten ei parlamentaarista valvontaakaan jäsenvaltioiden perustuslakien mukaisesti. --

--

(32) Kansallisten sääntelyviranomaisten olisi voitava asettaa tai hyväksyä tariffit tai niiden laskentamenetelmät siirtoverkonhaltijan tai jakeluverkonhaltijan (-haltijoiden) tai nesteytetyn maakaasun (LNG) käsittelylaitteiston haltijan ehdotuksen pohjalta tai tämän verkonhaltijan (tai näiden verkonhaltijoiden) ja verkon käyttäjien yhteisesti sopiman ehdotuksen pohjalta. Näitä tehtäviä suorittaessaan kansallisten sääntelyviranomaisten olisi varmistettava, että siirto- ja jakelutariffit ovat syrjimättömiä ja vastaavat kustannuksia, ja otettava huomioon kysynnänhallintatoimien ansiosta pitkällä aikavälillä vältetyt verkon rajakustannukset.

--

(40) Toimitusvarmuuden turvaamiseksi olisi seurattava kysynnän ja tarjonnan tasapainoa yksittäisissä jäsenvaltioissa, ja tämän perusteella olisi laadittava kertomus yhteisössä vallitsevasta tilanteesta ottaen huomioon eri alueiden välinen yhteenliittämiskapasiteetti. Seuranta olisi harjoitettava ajoissa, jotta toimitusvarmuuden vaarantuessa voidaan toteuttaa asianmukaiset toimenpiteet. Tarpeellisen verkkoinfrastruktuurin rakentamisen ja ylläpidon, yhteenliittämiskapasiteetti mukaan luettuna, tulisi edistää kaasutoimitusten vakautta.”

6 Kyseisen direktiivin 1 artiklan 1 kohdassa määritellään direktiivin kohde seuraavasti:

”Tässä direktiivissä vahvistetaan yhteiset säännöt maakaasun siirrolle, jakelulle, toimitukselle ja varastoinnille. Siinä annetaan säännöt, jotka koskevat maakaasualan järjestämistä ja toimintaa, markkinoille pääsyä sekä maakaasun siirrosta, jakelusta, toimituksessa, varastoinnissa ja verkkojen käytössä sovellettavia lupien myöntämisperusteita ja menettelyjä.”

7 Mainitun direktiivin 32 artiklan, jonka otsikko on ”Kolmannen osapuolen pääsy verkkoon”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kolmansien osapuolten siirto- ja jakeluverkkoihin ja nesteytetyn maakaasun käsittelylaitoksiin pääsyä varten luodaan julkaistuihin tariffeihin perustuva järjestelmä, jota voidaan soveltaa kaikkiin vaatimukset täyttäviin asiakkaisiin, maakaasun toimittajat mukaan lukien, ja jota sovelletaan puolueettomasti ja syrjimättömästi verkon käyttäjien välillä. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 39 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sääntelyviranomainen hyväksyy nämä tariffit tai niiden laskentamenetelmät 41 artiklan mukaisesti ennen niiden voimaantuloa ja että tariffit ja, jos ainoastaan menetelmät hyväksytään, menetelmät julkaistaan ennen niiden voimaantuloa.”

8 Saman direktiivin 40 artiklassa, jonka otsikko on ”Sääntelyviranomaisen yleistavoitteet”, säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä määriteltyjä viranomaistehtäviä suorittaessaan sääntelyviranomaisen on toteutettava kaikki kohtuulliset toimenpiteet seuraavien tavoitteiden edistämiseksi 41 artiklassa säädettyjen tehtäviensä ja toimivaltuuksiensa puitteissa tarvittaessa tiiviissä yhteydenpidossa muiden asiaankuuluvien kansallisten viranomaisten, mukaan lukien kilpailuviranomaisten, kanssa ja tämän rajoittamatta näiden toimivaltaa:

a) kilpailulle avointen, varmojen ja ympäristön kannalta kestävien maakaasun sisämarkkinoiden edistäminen yhteisön alueella ja markkinoiden tehokas avaaminen kaikille yhteisön asiakkaille ja toimittajille läheisessä yhteistyössä viraston, muiden maiden sääntelyviranomaisten ja komission kanssa, sekä asianmukaisten edellytysten varmistaminen maakaasuverkkojen tehokasta ja luotettavaa käyttöä varten pitkän aikavälin tavoitteet huomioon ottaen;

--

d) kuluttajien tarpeisiin suuntautuneiden varmojen, luotettavien ja tehokkaiden sekä syrjimättömien verkkojen kehittämisen edistäminen mahdollisimman kustannustehokkaasti sekä verkon riittävän siirtokyvyn ja – yleisten energiapoliittisten tavoitteiden mukaisesti – energiatehokkuuden edistäminen sekä suuri- ja pienimuotoisen uusiutuviin energialähteisiin perustuvan kaasuntuotannon ja hajautetun tuotannon integroiminen sekä siirto- että jakeluverkkoihin;

--”

- 9 Direktiivin 2009/73 41 artiklassa, jonka otsikko on ”Sääntelyviranomaisen tehtävät ja toimivaltuudet”, säädetään seuraavaa:

”1. Sääntelyviranomaisen tehtävänä on:

- a) vahvistaa tai hyväksyä avointen kriteerien perusteella siirto- tai jakelutariffit tai niiden laskentamenetelmät;
- b) varmistaa, että siirto- ja jakeluverkonhaltijat, ja tarvittaessa verkon omistajat, sekä kaikki maakaasualan yritykset noudattavat tästä direktiivistä ja muusta asiaa koskevasta yhteisön lainsäädännöstä johtuvia velvollisuuksiaan, myös rajat ylittävien kysymysten osalta;

--

4. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että sääntelyviranomaisille annetaan toimivaltuudet, joiden nojalla ne voivat suorittaa 1, 3 ja 6 kohdassa tarkoitettut tehtävät tehokkaasti ja joutuisasti. Tätä varten sääntelyviranomaisella on oltava vähintään valtuudet:

- a) tehdä maakaasualan yrityksiä sitovia päätöksiä;

--

6. Sääntelyviranomaisilla on oltava velvollisuus vahvistaa tai hyväksyä riittävän ajoissa ennen niiden voimaantuloa ainakin menetelmät, joita käytetään seuraavien seikkojen laskennassa tai niitä koskevien ehtojen ja edellytysten vahvistamisessa:

- a) liittäminen ja pääsy kansallisiin verkkoihin, mukaan luettuina siirto- ja jakelutariffit, sekä ehdot, edellytykset ja tariffit, jotka koskevat oikeutta käyttää nesteytetyn maakaasun käsittelylaitoksia. Tällaisten tariffien ja menetelmien on mahdollistettava tarvittavien investointien tekeminen verkkoihin ja nesteytetyn maakaasun käsittelylaitoksiin niin, että kyseisillä investoinneilla voidaan varmistaa verkkojen ja nesteytetyn maakaasun käsittelylaitosten toimivuus;

--

10. Sääntelyviranomaisilla on oltava oikeus vaatia, että siirtoverkon, varastointilaitosten, nesteytetyn maakaasun käsittelylaitosten ja jakeluverkonhaltijat tarvittaessa muuttavat tässä artiklassa tarkoitettuja ehtoja ja edellytyksiä, myös tariffeja ja menetelmiä, sen varmistamiseksi, että ne ovat oikeasuhteisia ja että niitä sovelletaan syrjimättömällä tavalla. --

11. Jos jokin osapuoli haluaa tehdä valituksen siirtoverkon, varastointilaitteiston, nesteytetyn maakaasun käsittelylaitosten tai jakeluverkon haltijasta niiden velvoitteiden suhteen, joita kyseisellä haltijalla on tämän direktiivin mukaisesti, se voi osoittaa valituksensa sääntelyviranomaiselle, joka tekee riitojenratkaisuviranomaisena asiasta päätöksen kahden kuukauden kuluessa valituksen vastaanottamisesta. --

--”

Direktiivi 2009/72/EY

- 10 Sähkönsisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta 13.7.2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/72/EY (EUVL 2009, L 211, s. 55) 37 artiklan 11 kohdassa säädetään, että ”jos jokin osapuoli haluaa tehdä valituksen siirto- tai

jakeluverkonhaltijasta tästä direktiivistä johtuvien kyseisen verkonhaltijan velvoitteiden osalta, se voi osoittaa valituksensa sääntelyviranomaiselle, joka tekee riitojenratkaisuviranomaisena asiasta päätöksen kahden kuukauden kuluessa valituksen vastaanottamisesta”.

Ranskan lainsäädäntö

- 11 Energialain (code de l'énergie) pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan sovelletun version L.134-20 §:n 2 ja 3 momentissa säädettiin seuraavaa:

”[Riitojenratkaisu- ja seuraamus]lautakunnan päätös, johon voidaan tarvittaessa liittää uhkasakko, on perusteltava, ja siinä on määritettävä riidan ratkaisemiselle asetettavat tekniset ja taloudelliset edellytykset, joilla on tarpeen mukaan turvattava pääsy L.134-19 §:ssä mainittuihin verkkoihin, rakenteisiin ja laitteistoihin tai niiden käyttö.

Jos riidan ratkaisemisen kannalta on välttämätöntä, lautakunta voi vahvistaa objektiivisesti, avoimesti, syrjimättömästi ja oikeasuhteisesti näihin verkkoihin, rakenteisiin ja laitteistoihin pääsyä koskevat yksityiskohtaiset säännöt tai niiden käyttöä koskevat edellytykset.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymys

- 12 Poweo ja Direct énergie, jotka ovat kaksi maakaasua toimittavaa yhtiötä, tekivät 21.6.2005 ja 21.11.2008 GRDF:n, joka on maakaasun jakeluverkonhaltija Ranskassa, kanssa kaksi sopimusta kaasun siirrosta maakaasun jakeluverkossa (jäljempänä asianomaiset sopimukset). Poweosta ja Direct énergiestä tuli sittemmin Poweo-Direct énergie ja tämän jälkeen Direct énergie.
- 13 Asianomaisissa sopimuksissa oli välitysehto, joka velvoitti toimittajat tarjoamaan loppuasiakkaan kanssa tehtyjen ja yhtenäissopimuksiksi kutsuttujen sopimusten eli sopimusten, jotka koskevat sekä kaasun toimittamista että jakelua, puitteissa GRDF:n lukuun välityspalveluja loppuasiakkaille voimatta neuvotella kyseisten palvelujen hinnoista tai niiden ehdoista. Unionin tuomioistuimelle toimitetusta asiakirja-aineistosta ilmenee, että toimittajien oli kerättävä loppuasiakkailta määrät, jotka näiden oli maksettava GRDF:n toimittaman jakelupalvelun tariffeina, ja maksettava nämä tämän jälkeen GRDF:lle. Toimittajien oli kuitenkin maksettava nämä määrät myös siinä tapauksessa, että loppuasiakas ei ollut maksanut niitä. GRDF siirsi näin ollen välityshehdolla saatavia koskevan riskin Direct énergielle.
- 14 Direct énergie saattoi 22.7.2013 asian CRE:ssä perustetun riitojenratkaisu- ja seuraamuslautakunnan (Comité de règlement des différends et des sanctions, jäljempänä Cordis) käsiteltäväksi, koska se katsoi, että välitysehto oli sovellettavissa olevan kansallisen säännösten vastainen. Se vaati yhtäältä, että Cordis velvoittaa GRDF:n saattamaan käytäntönsä energia-alalla sovellettavan säännösten mukaisiksi, ja toisaalta, että se vahvistaa tariffin välityspalveluille, jotka toimittaja suorittaa verkonhaltijan lukuun loppuasiakkaan kanssa tehdyn yhtenäissopimuksen puitteissa. Menettelyn kuluessa Cordis kuuli Eni Gasia, joka on toinen maakaasua toimittava yhtiö.
- 15 Koska Cordis katsoi, että välitysehto oli sovellettavan kansallisen säännösten vastainen, se velvoitti 19.9.2014 tekemällään päätöksellä GRDF:n toimittamaan Direct énergielle ”sellaisen lisäyksen [asianomaisiin sopimuksiin], jolla sopimussuhde palautetaan tilaan, jossa se olisi ollut, jos [kyseiset sopimukset] olisi alun perin laadittu voimassa olevan säännösten mukaisesti”. Cordis täsmensi lisäksi, että sen toimivalta ulottuu koko sen käsiteltäväksi saatetussa riita-asiassa kyseessä olevalle ajanjaksolle, jollei alalla sovellettavista vanhentumissäännöistä muuta johdu, eikä sillä, milloin osapuolten välinen riita on syntynyt, ole merkitystä.
- 16 GRDF, Direct énergie ja Eni Gas nostivat kukin kanteen tästä päätöksestä cour d'appel de Paris'ssa.

- 17 Cour d'appel de Paris lähinnä pysytti Cordisin päätöksen 2.6.2016 antamallaan tuomiolla. Se velvoitti GRDF:n ehdottamaan sellaista lisäystä kyseessä oleviin sopimuksiin, jonka mukaan välitysehtoa ei ollut milloinkaan ollut olemassa. Kyseinen tuomioistuin lisäksi velvoitti GRDF:n maksamaan Direct éniergielle kohtuullisen ja oikeasuhteisen korvauksen kustannuksista, jotka oli välityspalvelujen, jotka Direct éniergie oli suorittanut asiakkailleen kyseisten sopimusten allekirjoittamisesta lähtien, osalta vältetty.
- 18 GRDF valitti kyseisestä tuomiosta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen eli Cour de cassationiin (ylin tuomioistuin, Ranska). GRDF:n väitteisiin, jotka se esitti cour d'appel de Paris'n tuomiosta, kuuluu peruste, jossa se katsoo lähinnä, että unionin oikeus on esteenä Cordisin tekemän päätöksen taannehtivalle vaikutukselle, joka ulottuu riidan syntymistä edeltävään aikaan.
- 19 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa 13.3.2008 annettuun tuomioon Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening ym. (C-383/06–C-385/06, EU:C:2008:165, 55 kohta) ja palauttaa mieleen, että unionin tuomioistuin on vahvistanut oikeusvarmuuden periaatteen ja myöntänyt, että se voi mennä unionin oikeuden tehokkuuden edelle.
- 20 Tässä tilanteessa Cour de cassation on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko – – direktiiviä 2009/73/EY ja erityisesti sen 41 artiklan 11 kohtaa tulkittava siten, että niissä edellytetään, että riidan ratkaisevalla sääntelyviranomaisella on toimivaltuudet tehdä päätös, jota sovelletaan koko sen käsiteltäväksi saatetussa riidassa kyseessä olevaan ajanjaksoon riippumatta siitä, milloin riita on osapuolten välille syntynyt, ja erityisesti todeta päätöksessä, jonka oikeusvaikutukset koskevat koko sopimuskautta, seuraamukset siitä, ettei sopimus ole direktiivin säännösten mukainen?”

Unionin tuomioistuimen toimivalta

- 21 Unionin tuomioistuimessa järjestetyssä istunnossa GRDF väitti, että käsiteltävänä oleva riita-asia koskee maakaasun toimittajan palvelusuoritusta jakeluverkonhaltijalle ja että tällainen palvelusuoritus ei kuulu direktiivin 2009/73 soveltamisalaan. GRDF:n mukaan kyseinen direktiivi koskee yksinomaan maakaasun jakeluverkonhaltijan palvelusuorituksia toimittajille.
- 22 Tätä argumenttia ei voida hyväksyä.
- 23 Direktiivin 2009/73 1 artiklan nojalla kyseisessä direktiivissä vahvistetaan yhteiset säännöt maakaasun siirrolle, jakelulle, toimitukselle ja varastoinnille. Siinä annetaan säännöt, jotka koskevat maakaasualan järjestämistä ja toimintaa, markkinoille pääsyä sekä maakaasun siirrossa, jakelussa, toimituksessa, varastoinnissa ja verkkojen käytössä sovellettavia lupien myöntämisperusteita ja menettelyjä.
- 24 Direktiivin 2009/73 32 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että kolmansien osapuolten jakeluverkkoihin pääsyä varten luodaan järjestelmä, jota voidaan soveltaa kaikkiin vaatimukset täyttäviin asiakkaisiin, maakaasun toimittajat mukaan lukien. Tätä järjestelmää, joka perustuu julkaistuihin tariffeihin, on sovellettava puolueettomasti ja ilman verkon käyttäjien välistä syrjintää. Tässä tarkoituksessa kyseisen direktiivin 41 artiklan 1 kohdan a ja b alakohdassa annetaan sääntelyviranomaiselle tehtäväksi vahvistaa tai hyväksyä avointen kriteerien perusteella jakelutariffit tai niiden laskentamenetelmät ja varmistaa, että jakeluverkonhaltijat noudattavat kyseisestä direktiivistä johtuvia velvollisuuksiaan. Saman direktiivin 41 artiklan 10 kohdan nojalla sääntelyviranomaisella on oikeus vaatia, että verkonhaltijat tarvittaessa muuttavat ehtoja ja edellytyksiä, jotka koskevat liittämistä ja pääsyä kansallisiin verkkoihin, sekä tariffeja. Direktiivin 2009/73 41 artiklan 11 kohdan nojalla on lisäksi niin, että jos jokin osapuoli haluaa tehdä valituksen jakeluverkonhaltijasta niiden velvoitteiden suhteen, joita kyseisellä haltijalla on mainitun direktiivin mukaisesti, se voi osoittaa valituksensa

sääntelyviranomaiselle, joka tekee riitojenratkaisuviranomaisena (jäljempänä riitojenratkaisuviranomainen) asiasta sitovan päätöksen kahden kuukauden kuluessa valituksen vastaanottamisesta.

- 25 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että Cordisin käsiteltävänä ollut riita-asia, jonka osapuolina olivat Direct énergie, joka on maakaasun toimittaja, ja GRDF, joka on kyseisen energian jakeluverkonhaltija Ranskassa, koski lähinnä GRDF:n Direct énergielle edellytyksenä Ranskan jakeluverkkoon pääsulle asettamaa velvollisuutta vastata sellaisia saatavia koskeneesta riskistä, jotka liittyivät määriin, jotka loppuasiakkaiden oli maksettava maakaasun jakelutariffin perusteella. Ennakkoratkaisupyyntö perustuu näkemykseen siitä, että tällainen käytäntö on ristiriidassa direktiivin 2009/73 säännösten kanssa. Riita-asia siis kuuluu direktiivin 2009/73 soveltamisalaan.
- 26 Edellä esitetystä seuraa, että unionin tuomioistuin on toimivaltainen vastaamaan ennakkoratkaisukysymykseen.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 27 Aluksi on todettava, että ennakkoratkaisupyyntö perustuu lähtökohtaan, jonka mukaan jakeluverkonhaltijan sopimuskäytäntö, joka muodostuu siitä, että kaasun toimittajan on – edellytyksenä kansalliseen jakeluverkkoon pääsulle – vastattava sellaisia saatavia koskevasta riskistä, jotka liittyvät määriin, jotka loppuasiakkaiden on maksettava maakaasun jakelutariffin perusteella, on ristiriidassa direktiivin 2009/73 säännösten kanssa. Koska tätä lähtökohtaa ei ole riitautettu unionin tuomioistuimessa, esitetyn kysymyksen tutkiminen perustuu siihen.
- 28 Kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee lähinnä, onko direktiiviä 2009/73 tulkittava siten, että se on esteenä sille, että kyseisen direktiivin 41 artiklan 11 kohdassa tarkoitettujen riitojenratkaisuviranomaisen päätöksen vaikutukset ulottuvat sen käsiteltäväksi saatetun riita-asian osapuolten tilanteeseen, joka niiden välillä vallitsi ennen kyseisen riidan syntymistä, erityisesti maakaasun siirtosopimuksen osalta, koska päätöksessä veloitetaan kyseisen riita-asian osapuoli saattamaan kyseinen sopimus unionin oikeuden mukaiseksi koko sopimusajanjakson ajalta.
- 29 On palautettava mieleen, että direktiivin 2009/73 41 artiklan 11 kohdan perusteella on niin, että jos jokin osapuoli haluaa tehdä valituksen jakeluverkonhaltijasta niiden veloitteiden suhteen, joita kyseisellä haltijalla on kyseisen direktiivin mukaisesti, se voi osoittaa valituksensa sääntelyviranomaiselle, joka tekee riitojenratkaisuviranomaisena sitovan päätöksen kahden kuukauden kuluessa valituksen vastaanottamisesta.
- 30 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sekä unionin oikeuden yhtenäinen soveltaminen että yhdenvertaisuusperiaate edellyttävät, että unionin oikeuden sellaisen säännöksen sanamuotoa, jossa ei ole nimenomaista viittausta jäsenvaltioiden oikeuteen sen merkityksen ja ulottuvuuden määrittämiseksi, on tavallisesti tulkittava koko unionissa itsenäisesti ja yhtenäisesti ottamalla huomioon paitsi säännöksen sanamuoto myös sen asiayhteys ja kyseessä olevalla säännöstöllä tavoiteltu päämäärä (tuomio 23.5.2019, WB, C-658/17, EU:C:2019:444, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 31 Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin perustellusti toteaa, direktiivin 2009/73 41 artiklan 11 kohdan sanamuodossa ei täsmennetä, mitkä ovat riitojenratkaisuviranomaisen tekemien päätösten ajalliset vaikutukset, eikä varsinkaan sitä, voiko niillä olla vaikutusta ennen riidan syntymistä.
- 32 Kyseisen säännöksen asiayhteydestä on palautettava mieleen, että direktiivin 2009/73 41 artiklan 1 kohdan b alakohdassa annetaan sääntelyviranomaisen tehtäväksi varmistaa, että jakeluverkonhaltijat noudattavat kyseisestä direktiivistä johtuvia velvollisuuksiaan. Jakeluverkonhaltijan

velvoitteisiin kuuluu muun muassa kyseisen direktiivin 32 artiklan 1 kohtaan perustuva velvoite soveltaa kolmansien jakeluverkkoihin pääsyä koskevaa järjestelmää puolueettomasti ja ilman verkon käyttäjien välistä syrjintää.

- 33 Jotta kyseiset sääntelyviranomaiset voisivat hoitaa mainitun tehtävän, jäsenvaltiot huolehtivat direktiivin 2009/73 41 artiklan 10 kohdan perusteella siitä, että kyseisillä viranomaisilla on tarvittavat valtuudet, joihin kuuluu valtuus tehdä sitovia päätöksiä maakaasuyrityksien osalta, jotta viimeksi mainitut muuttavat tarvittaessa verkkoon liittämistä ja pääsyä koskevia ehtoja ja edellytyksiä – muun muassa tariffit mukaan lukien –, sen varmistamiseksi, että ne ovat oikeasuhteisia ja että niitä sovelletaan syrjimättömällä tavalla.
- 34 Direktiivin 2009/73 tavoitteena on toteuttaa sellaiset täysin ja tosiasiasa avoimet ja kilpailuun perustuvat maakaasun sisämarkkinat, joilla kaikki kuluttajat voivat vapaasti valita toimittajansa ja kaikki toimittajat voivat tarjota vapaasti tuotteitaan asiakkailleen (ks. vastaavasti tuomio 7.9.2016, ANODE, C-121/15, EU:C:2016:637, 26 kohta). Kuten kyseisen direktiivin 1 artiklasta ilmenee, direktiivissä pyritään tässä tarkoituksessa laatimaan yhteiset säännöt maakaasun siirrolle, jakelulle, toimitukselle ja varastoinnille (ks. vastaavasti määräys 14.5.2019, Acea Energia ym., C-406/17–C-408/17 ja C-417/17, ei julkaistu, EU:C:2019:404, 54 kohta). Kyseisen direktiivin johdanto-osan 4, 6, 25 ja 40 perustelukappaleessa todetaan tämän osalta unionin lainsäätäjän tahto varmistaa syrjimätön pääsy kaasun jakeluverkkoihin (ks. vastaavasti tuomio 22.10.2013, Essent ym., C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, 65 kohta).
- 35 Tämän osalta on ensiksi hylättävä GRDF:n argumentti, jonka mukaan riitojenratkaisuviranomaisen päätökset ovat hallinnollisia päätöksiä, joilla ei voi olla vaikutuksia ennen osapuolten välisen riidan syntymistä. Tällainen tulkinta olisi direktiivin 2009/73 tavoitteiden vastainen ja vahingoittaisi sen tehokasta vaikutusta. Kuten Euroopan komissio totesi kirjallisissa huomautuksissaan, on palautettava mieleen unionin tuomioistuimen vakiintunut oikeuskäytäntö, jonka mukaan kansallisten tuomioistuinten velvollisuutena on huolehtia unionin oikeuden täyden vaikutuksen toteutumisesta muun muassa poistamalla unionin oikeuden rikkomisen seuraukset, mutta tämä velvollisuus on myös kaikilla asianomaisen jäsenvaltion elimillä – hallintoviranomaiset mukaan lukien – näiden toimivallan puitteissa (ks. vastaavasti tuomio 12.6.1990, Saksa v. komissio, C-8/88, EU:C:1990:241, 13 kohta; tuomio 7.1.2004, Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, 64 kohta ja tuomio 4.12.2018, Minister for Justice and Equality ja Commissioner of An Garda Síochána, C-378/17, EU:C:2018:979, 38 ja 39 kohta).
- 36 Seuraavaksi on todettava, että on toki niin, että direktiivin 2009/73 41 artiklan 11 kohdan nojalla riitojenratkaisuviranomaisen on tehtävä päätös kahden kuukauden kuluessa valituksen vastaanottamisesta. Toisin kuin GRDF väittää kirjallisissa huomautuksissaan, tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että kyseinen viranomainen ei voi tehdä päätöksiä, joiden vaikutukset ulottuvat ajanjaksoon, joka edelsi osapuolten välisen riidan syntymistä. Prosessuaalisilla määräajoilla ei nimittäin ole mitään vaikutusta riitojenratkaisuviranomaisen päätöksen mahdollisiin ajallisiin vaikutuksiin.
- 37 Sen seikan vaikutuksesta, että käsiteltävässä asiassa asianomaiset sopimukset tehtiin ennen direktiivin 2009/73 voimaantuloa, on lopuksi palautettava mieleen, että viimeksi mainitulla ei luoda uutta järjestelmää, vaan se seuraa suoraan direktiiviä 2003/55, joka kumottiin ja korvattiin sillä. Direktiivillä 2009/73 on siis samat tavoitteet kuin direktiivillä 2003/55 eikä sillä muuteta direktiivin 2003/55 aineellisten säännösten sisältöä eikä varsinkaan säännöksiä, jotka koskevat jakeluverkkoon pääsyä ja joista säädetään direktiiviin 2003/55 18 artiklassa ja direktiivin 2009/73 32 artiklassa (ks. vastaavasti tuomio 26.3.2015, komissio v. Moravia Gas Storage, C-596/13 P, EU:C:2015:203, 37 kohta).
- 38 Käsiteltävässä asiassa ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että asianomaiset sopimukset tehtiin vuosina 2005 ja 2008 eli 1.7.2004 jälkeen, joka on päivämäärä, johon mennessä jäsenvaltioiden oli pantava direktiivi 2003/55 täytäntöön saman direktiivin 33 artiklan 1 kohdan nojalla.

- 39 Edellä esitetystä seuraa, että kyseisen direktiivin 41 artiklan 11 kohdassa tarkoitetun riitojenratkaisuviranomaisen päätös ulottuu sen käsiteltäväksi saatetun riita-asian osapuolten tilanteeseen, joka niiden välillä vallitsi ennen kyseisen riidan syntymistä. Kyseinen säännös ei näin ollen ole esteenä päätökselle, jossa kyseisen riita-asian osapuoli velvoitetaan saattamaan kaasunsiirtosopimus unionin oikeuden mukaiseksi koko sopimuskauden osalta.
- 40 Tätä direktiivin 2009/73 41 artiklan 11 kohdan tulkintaa ei aseteta kyseenalaiseksi GRDF:n mainitsemilla oikeusvarmuuden periaatteella ja luottamuksensuojan periaatteella.
- 41 Kun jäsenvaltiot toteuttavat toimenpiteitä, joilla ne panevat täytäntöön unionin oikeutta, niiden on noudatettava unionin oikeuden yleisiä periaatteita (tuomio 7.8.2018, Ministru kabinets, C-120/17, EU:C:2018:638, 48 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 42 On palautettava mieleen, että oikeusvarmuuden periaate edellyttää yhtäältä, että oikeussäännöt ovat selviä ja täsmällisiä, ja toisaalta, että yksityiset voivat ennakoida niiden soveltamista (ks. vastaavasti tuomio 11.9.2019, Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 43 Tämän osalta unionin tuomioistuin on toki katsonut yhtäältä, että se voi poikkeustapauksissa ja oikeusvarmuutta koskevista pakottavista syistä lykätä tilapäisesti unionin oikeuden säännön syrjäyttävää vaikutusta sen kanssa ristiriidassa olevaan kansallisen oikeuden sääntöön nähden, ja toisaalta, että kansallisen tuomioistuimen voidaan edellytyksin, joiden määrittäminen kuuluu yksinomaan unionin tuomioistuimelle, sallia poikkeuksellisesti soveltavan kansallista säännöstä, jossa sille annetaan mahdollisuus pitää voimassa kumotun kansallisen toimen tiettyjä vaikutuksia pakottavista syistä, jotka liittyvät ympäristönsuojeluun ja sähkön toimitusvarmuuteen asianomaisessa jäsenvaltiossa (ks. vastaavasti tuomio 29.7.2019, Inter-Environnement Wallonie ja Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-411/17, EU:C:2019:622, 177–179 kohta).
- 44 Vaikka GRDF:n perustelujen olisi katsottava sisältävän tämänsuuntaisen vaatimuksen, on kuitenkin hylättävä suoralta kädeltä se, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen sallittaisiin rajoittaa ajallisesti unionin oikeuden kanssa ristiriidassa olevan kansallisen oikeuden toimen kumoamisen ajallisia vaikutuksia. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei nimittäin ole maininnut konkreettisia seikkoja, jotka voisivat osoittaa, että siihen, että direktiivin 2009/73 41 artiklan 11 kohdan perusteella tehtyjen Cordis-päätösten vaikutukset ulottuvat sen käsiteltäväksi saatetun riita-asian osapuolten tilanteeseen, joka niiden välillä vallitsi ennen kyseisen riidan syntymistä, perustuva erityinen oikeudellisen epävarmuuden riski olisi olemassa (ks. analogisesti tuomio 27.6.2019, Belgisch Syndicaat van Chiropraxie ym., C-597/17, EU:C:2019:544, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 45 GRDF vetoaa lopuksi luottamuksensuojan periaatteeseen, koska käsiteltävässä asiassa talouden toimijat saattoivat perustellusti luottaa kaasunsiirtosopimusten laillisuuteen, joka perustui siihen, että kyseiset sopimukset neuvoteltiin CRE:n alaisuudessa ja tämän valvonnassa direktiivin 2009/73 41 artiklan 6 kohdan a alakohdan nojalla.
- 46 Tämän osalta on todettava, että oikeus vedota luottamuksensuojan periaatteeseen on kaikilla henkilöillä, joille kansallisen hallintoviranomaisen toiminnan vuoksi on syntynyt perusteltuja odotuksia, jotka perustuvat sen heille antamiin täsmällisiin vakuutteluihin (tuomio 7.8.2018, Ministru kabinets, C-120/17, EU:C:2018:638, 50 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 47 On näin ollen selvitettävä, onko asianomaiselle henkilölle syntynyt kyseisen hallintoviranomaisen toimien vuoksi kohtuullinen luottamus, ja jos on, tämän jälkeen on osoitettava kyseisen luottamuksen perusteltavuus (tuomio 7.8.2018, Ministru kabinets, C-120/17, EU:C:2018:638, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 48 Vaikka GRDF väittää käsiteltävässä asiassa, että asianomaiset sopimukset neuvoteltiin CRE:n alaisuudessa ja tämän valvonnassa, se ei ole vedonnut kyseisen kansallisen viranomaisen täsmällisiin vakuutteluihin pääasiassa kyseessä olevan välitysehdon lainmukaisuudesta.
- 49 Ennakkoratkaisupyynnöstä ja Eni Gasin toimittamista kirjallisista huomautuksista vaikuttaa lisäksi ilmenevän, että Cordis, joka on niin ikään direktiivin 2009/72 37 artiklan 11 kohdassa tarkoitettu sähköalan riitojenratkaisuviranomainen, teki vuonna 2008 sähköalalla päätöksiä, jotka olivat verrattavissa pääasiassa kyseessä olevaan maakaasualaa koskevaan päätökseen. Näin ollen – ja jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen suorittamasta tarkistuksesta muuta johdu – Cordis vaikuttaa päättäneen, että direktiivi 2009/72 on esteenä sopimusedolle, jolla sähkön jakeluverkonhaltija siirtää sähkönjakelutariffiin liittyviä saatavia koskevan riskin sähköntoimittajille. Tämän osalta on todettava, että direktiiveillä 2009/72 ja 2009/73 on samat tavoitteet, joihin kuuluu muun muassa tavoite varmistaa syrjimätön pääsy sähkön ja kaasun jakeluverkkoihin (ks. vastaavasti tuomio 22.10.2013, Essent ym., C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, 65 kohta).
- 50 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan on lisäksi niin, että luottamuksensuojan periaatteeseen ei voida vedota unionin oikeuden säädökseen sisältyvää täsmällistä säännöstä vastaan, eikä unionin oikeuden soveltamisesta huolehtivan kansallisen viranomaisen toiminta, joka on ristiriidassa unionin oikeuden kanssa, voi perustaa yksityisessä perusteltua luottamusta siihen, että tämän eduksi voitaisiin soveltaa unionin oikeuden vastaista kohtelua (tuomio 7.8.2018, Ministru kabinets, C-120/17, EU:C:2018:638, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 51 Tässä tilanteessa on ilmeistä – jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen suorittamasta tarkistuksesta muuta johdu –, että sääntelyviranomaisen toimet eli jakeluehtojen hyväksyminen, tariffit mukaan lukien, direktiivin 2009/73 41 artiklan 6 kohdan a alakohdan nojalla eivät voineet synnyttää GRDF:n perusteltua luottamusta siihen, että välitysehto oli kyseisessä direktiivissä säädetyn syrjimätöntä pääsyä jakeluverkkoon koskevan periaatteen mukainen.
- 52 Edellä esitetystä seuraa, että esitettyyn kysymykseen on vastattava, että direktiiviä 2009/73 on tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että kyseisen direktiivin 41 artiklan 11 kohdassa tarkoitettujen riitojenratkaisuviranomaisen päätöksen vaikutukset ulottuvat sen käsiteltäväksi saatetun riita-asian osapuolten tilanteeseen, joka niiden välillä vallitsi ennen kyseisen riidan syntymistä, erityisesti maakaasun siirtosopimuksen osalta, koska päätöksessä veloitetaan kyseisen riidan osapuoli saattamaan kyseinen sopimus unionin oikeuden mukaiseksi koko sopimusajanjakson ajalta.

Oikeudenkäyntikulut

- 53 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (toinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/55/EY kumoamisesta 13.7.2009 annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2009/73/EY on tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että sääntelyviranomaisen, joka toimii kyseisen direktiivin 41 artiklan 11 kohdassa tarkoitettuna riitojenratkaisuviranomaisena, päätöksen vaikutukset ulottuvat sen käsiteltäväksi saatetun riita-asian osapuolten tilanteeseen, joka niiden välillä vallitsi ennen kyseisen riidan syntymistä, erityisesti maakaasun siirtosopimuksen osalta, koska päätöksessä veloitetaan kyseisen riidan osapuoli saattamaan kyseinen sopimus unionin oikeuden mukaiseksi koko sopimusajanjakson ajalta.

Allekirjoitukset